

ΖΑΚ ΝΤΕΡΙΝΤΑ

ΜΑΡΞ & Υιοί

Μετάφραση: Κωστής Παπαγιώργης

ΕΚΚΡΕΜΕΣ

Ζακ Ντεριντά
ΜΑΡΞ & ΥΙΟΙ

Η μετάφραση επιδοτήθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού της Γαλλίας –
Εθνικό Κέντρο Βιβλίου

Τίτλος πρωτοτύπου: *Marx & Sons*, Jacques Derrida
© Galilée, 2002
© Press Universitaire de France, 2002
© για την ελληνική γλώσσα: Εκδόσεις ΕΚΚΡΕΜΕΣ – Χριστίνα Ζήση
Ιουλιανού 41-43, Αθήνα 104 33
Τηλ./Fax: 210 8220006
Βιβλιοπωλείο: Στοά του Βιβλίου, Πεσμαζόγλου 5, Αθήνα
Τηλ.: 210 3213583

Α' έκδοση: Ιούλιος 2004
ISBN 960-7651-34-0

ΖΑΚ ΝΤΕΡΙΝΤΑ

ΜΑΡΞ & ΥΙΟΙ

Μετάφραση
Κωστής Παπαγιώργης

ΕΚΚΡΕΜΕΣ

Το κείμενο *Μαρξ & Υιοί* συνιστά την κύρια συνεισφορά του Ζακ Ντεριντά στη συζήτηση που προκάλεσε το βιβλίο του *Φαντάσματα του Μαρξ*, το οποίο δημοσιεύτηκε το 1993.

Η συλλογική αγγλική έκδοση υπό την εποπτεία του Μάικλ Σπρίνκερ [Michael Sprinker], με τίτλο *Ghostly Demarcations* (1999),* όπου δημοσιεύτηκε το κείμενο, την ανέκδοτη γαλλική γραφή τού οποίου παραθέτουμε εδώ, διελάμβανε μια δεκάδα εισηγήσεων, που έγιναν από κατά πλειοψηφία μαρξιστές αναγνώστες του βιβλίου *Φαντάσματα του Μαρξ* και προλόγιζαν την απάντηση του Ντεριντά στις ερωτήσεις, αντιρρήσεις και παρεξηγήσεις που προκάλεσε το βιβλίο του. Για να εγγράψουμε στο πλαίσιο αναφοράς τους ορισμένες από τις αναπτύξεις του Ντεριντά, υποχρεωθήκαμε, κατά περίπτωση, να ανασυστήσουμε την επιχειρηματολογία καθενός από τους συνομιλητές του. Πρόκειται για συνόψεις που πιθανώς να δοθηθούν τον αναγνώστη να διαμορφώσει μια άποψη για τους όρους και τις πτυχές του διαλόγου.

Με κάποιες επιμέρους αποχρώσεις, οι συνομιλητές του Ντεριντά αποδέχονται από κοινού τη θετική συμβολή που εκπροσωπεί η εισαγωγή της έννοιας «φασματικότητα». Οι κριτικές παρατηρήσεις τους και τα διευκρινιστικά τους αιτήματα θα μπορούσαν να υπαχθούν, έστω με κάποια συμβατικότητα, σε μια τριμερή κατάταξη. Κατά πρώτο λόγο, έχουμε να κάνουμε με την υπεράσπιση του υλισμού που κρίνεται «αποϋλικοποιημένος» από την αποδόμηση (Πιερ Μασερέι [Pierre Macherey]) ή επικαλείται την ενεργοποίηση μιας «μετα-αποδομητικής» οντολογίας (Τόνι Νέγκρι [Toni Negri]). Κατά δεύτερο λόγο, εμφανίζεται η απαίτηση μιας επαναπολιτικοποίησης της εξήγησης του Μαρξ, χωρίς να κόβει τους δεσμούς άλλωστε με

κάποιους από τους πλέον σηµαδιακούς ελιγµούς του διδλίου τού Ντεριντά. Τέλος, η συζήτηση εστιάζεται κυρίως στην κρινόµενη ως αµφίλογη σχέση που συνδέει τις διάφορες µορφές του «φαντάσµατος»: ας πούµε, λακωνικά, ότι υπάρχει η καλή και η κακή, η φασµατική ανταλλακτική αξία και η φασµατική µεσσιανικότητα (την εγγύτητα των οποίων θα ήθελε να αναγνωρίσει ο Βέρνερ Χαµάχερ [Werner Hamacher]). Αρχικά, λοιπόν, έχουµε το απαραµείωτο «υπόλειµµα» µιας νόµιµης υπόστασης, όπως η χρηστική αξία στον Μαρξ· κατόπιν το έµµονο φαντασµατικό, καθόσον εικονίζει επίσης τη θεµιτή µνησικακία της τάξης των καταπιεσµένων που έχουν υποβιβάσει σε µια φασµατική ύπαρξη (Φρέντρικ Τζέµσον [Frederic Jameson]). Επίσης, τη δύναµη της σύµπραξης µέσα στους κόλπους της εργασιακής διαδικασίας, η οποία γεννά µια µη φασµατική υποκειµενικότητα (Νέγκρι)· ή, τέλος, την εκτίµηση της πολιτικής ευστοχίας µιας «Νέας Διεθνούς», η οποία φαινοµενικά στερείται συλλογικού ή οργανωτικού υποδάθρου (Άχµαντ [Ahmad], Ήγκλετον [Eagleton], Λιούις [Lewis]).

Το επιχείρηµα του Ντεριντά οργανώνεται γύρω από µια εξάδα οδηγητικών θεµάτων, η λίγο-πολύ λεπτοµερής επεξεργασία των οποίων του δίνει επίσης λαβή να απαντήσει στις ερωτήσεις καθενός από τους συγγραφείς του συλλογικού τόµου:

α) Μεσσιανισµός χωρίς Μεσσία ή µεσσιανικότητα χωρίς µεσσιανισµό: τάχα γιατί πρέπει να διατηρήσουµε τις διδλικές λέξεις και αναφορές ώστε να σκεφτούµε τη διάνοιξη στην καθαρή δυνατότητα του επαναστατικού σµυδάντος;

β) Πιστότητα ή απιστία στην κληρονοµιά ή στην υπόσχεση της «οντολογίας», για την οποία ο Νέγκρι υποστηρίζει ότι δεν εξαντλήσαµε τα αποθέµατά της.

γ) «Αισθητικός» ή «λογοτεχνικός» τρόπος που ενίοτε καταµαρτυρούν ή απλώς αποδίδουν στο ύφος, µάλιστα στη φιλοσοφική στάση του Ντεριντά.

δ) «Διεστραµµένη επιτέλεση» ή καταγωγική διαφθορά των επιτελέσεων, από την οποία δεν θα ήταν ανώδυνο να εξαιρεθού-

με (όπως ο Μαρξ, όταν πασχίζει να εξορκίσει τα φαντάσματα).

ε) Υποψία της αποπολιτικοποίησης, που μπορεί να προκαλέσει σχόλια τα οποία δεν συνοδεύουν απλώς τις παραδοσιακές μέσα στο μαχόμενο σύμπαν έννοιες της τάξης, της οργάνωσης, του κόμματος. Σε όσους φοβούνται ότι μιλάμε για έναν μαρξισμό χωρίς μαρξισμό (Ήγκλετον), μάλιστα για μια αντι-πολιτική, ο Ντεριντά διευκρινίζει τις επιφυλάξεις του απέναντι στο προαπαιτούμενο της αυτο-τάυτισης, που μπορεί να συνοδεύει και την έννοια της τάξης. Εξάλλου, μας καλεί να διερωτηθούμε ριζικότερα για τις λέξεις «πολιτική», «φιλοσοφία του πολιτικού στοιχείου», άρα εκ νέου για την καταστατική τάξη της φιλοσοφίας ως οντολογίας, ακόμη και ιδιαίτερα στον «Μαρξ»: δεν θα μπορούσαμε τάχα να ανακινήσουμε το πολιτικό διακινδυνεύοντας ένα καταφατικό «να», επαναστατικό και αποδομητικό, πρότερο και από το «ερώτημα των ερωτημάτων»;

στ) Υποτιθέμενη όψιμη «συμφιλίωση» της αποδόμησης με τον μαρξισμό (Άχμαντ): ο Ντεριντά θυμίζει ότι δεν είχε ανάγκη να συμφιλιωθεί με τον μαρξισμό, καθότι ουδέποτε ήταν εχθρικός απέναντί του. Τα *Φαντάσματα του Μαρξ* δεν δήλωναν μια ρήξη στην πνευματική πορεία του Ντεριντά, αλλά τη συνέχιση της εκδιπλώνομενης αποδόμησης, εννοούμενη εν προκειμένω ως μια ορισμένη ριζικοποίηση του μαρξισμού, ή ως πιστοποίηση της αφοσίωσης σε ένα ορισμένο πνεύμα του Μαρξ.

Υ.Γ.: Εκφράζω τις ευχαριστίες μου στον Ζακ Ντεριντά, στον Ζακ Μπιντέ, στους συνεργάτες της επιθεώρησης *Philosophie, philosophie* [Φιλοσοφία, φιλοσοφία] του Πανεπιστημίου Paris VIII και στον Φίλιπ Ντυκά για την πολύτιμη βοήθειά τους και τις καλοβαλμένες συμβουλές τους.

Μια δεκάδα συγγραφέων -στην πλειονότητά τους αγγλόφωνοι μαρξιστές- διεκδικούν, επεξηγούν και τεκμηριώνουν την καταστατική τάξη την οποία προϋποθέτει η «κληρονομιά» του Μαρξ, καταγγέλοντας κατά κανόνα την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε ο Ντεριντά στα *Φαντάσματα του Μαρξ*. Η απάντηση που δίνεται μέσα στο *Μαρξ & Υιοί* δεν ανανεώνει απλώς τη σχετική επιχειρηματολογία, αλλά αναδεικνύει και το σθένος του Ντεριντά απέναντι στους αντιπάλους, στον μαρξισμό, στην προβληματική της ιστορίας και στον ίδιο τον εαυτό του.

ISBN 960-7651-34-0

9 789607 651341